

УДК 378.2

ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Яндола К.О.Харківський національний університет повітряних сил
імені Івана Кожедуба

У даній статті узагальнено поняття «професійна компетентність». Автором пропонується застосування методів кваліметричного оцінювання для визначення рівня професійної компетентності науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів. В статті наводиться розроблена факторно-критеріальна субмодель, яка дозволяє здійснювати оцінювання рівня професійної компетентності науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів. Наведена субмодель є дієвим управлінським інструментом для завідувачів кафедр. Крім того, вона може бути використана науково-педагогічними працівниками для самооцінювання. **Ключові слова:** компетентність, професійна компетентність, науково-педагогічні працівники, кваліметрія, факторно-критеріальна субмодель.

Постановка проблеми. Удосконалення вищої освіти завжди було і є одним із пріоритетних напрямків розвитку будь-якої держави. Це обумовлено як глобальними тенденціями, так і розумінням того, що рівень розвитку держави загалом залежить, перш за все, від рівня підготовки фахівців різних галузей народного господарства.

Провідна роль в підготовці фахівців належить вищим навчальним закладам загалом, та науково-педагогічним працівникам, які забезпечують реалізацію навчального процесу, зокрема. Якість підготовки випускників вищих навчальних закладів, їх прагнення до самореалізації, готовність до подальшого саморозвитку тощо в значній мірі обумовлюються рівнем професійної компетентності викладачів. Такі обставини вимагають підвищення відповідальності вищих навчальних закладів за створення умов для безперервного професійного зростання їх науково-педагогічних кадрів та формування відповідної системи оцінювання якості їх професійної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання сутності поняття «компетентність» та її складових висвітлені в роботах низки провідних науковців. Так, поняття «компетентність» було предметом наукових досліджень таких науковців як: В. Байденко, Н. Бібік, І. Зимньої, Н. Кузьміної, А. Маркової, О. Овчарук, О. Пометун, Г. Селевко, А. Хуторського тощо.

Значний вклад в дослідження та розвиток поняття «професійна компетентність» внесли Н. Бібік, А. Деркач, О. Дубасенюк, І. Зимня, Е. Зеєр, В. Калініна, Н. Кузьміна, Є. Климов, Л. Мітіна, О. Пометун, А. Хуторський тощо.

Вивченням структури професійної компетентності саме педагогічних працівників займалися О. Антонова, І. Зимня, В. Калініна, Л. Карпової, Г. Кравченко, Н. Лобанова, О. Савченко, А. Хуторський тощо.

В роботах А. Алексюка, В. Беспалько, А. Деркача, А. Кузьмінського, Н. Кузьміної, В. Лозової, обґрунтовані теоретико-методичні основи професійної діяльності науково-педагогічних працівників вищого навчального закладу.

Питанням оцінювання якості професійної компетентності присвячені роботи І. Анненкової, Т. Борової, Г. Єльнікової, Л. Коробович, Г. Кравченко, Г. Полякової, З. Рябової тощо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість наукових публікацій та досліджень в межах зазначеного питання, на даний час не існує чіткої та однозначної методики та системи визначення рівня професійної компетентності науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів.

Формулювання цілі статті. Метою статті є обґрунтування доцільності та розробка факторно-критеріальної субмоделі оцінювання якості професійної компетентності науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перш ніж говорити про оцінювання рівня компетентності науково-педагогічних працівників слід узагальнити категоріальний апарат. Отже, згідно із Законом України «Про вищу освіту», компетентність визначається як «динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти» [5].

Узагальнюючи роботи Л. Банашко, І. Зязюн, В. Кричевського, А. Маркової тощо зазначимо, що професійна компетентність в загальному вигляді передбачає оволодіння глибокими і ґрунтовними знаннями, вільне володіння ними, повну відповідність людини її професії, що дає змогу їй сприймати свою працю як радість, отримувати задоволення від виконаної роботи. Вона характеризує високий рівень професійних знань і вмінь, діловитість, вихованість і реальну самооцінку.

Щодо професійної компетентності саме науково-педагогічних працівників, то вона розглядається як: сукупність методологічної, інформаційної, комунікативної, соціальної і культурологічної компетенцій (О. Даутова, С. Христофоров); система мотиваційно-теоретичної, практико-прикладної і дослідницько-рефлексивної сфер (Н. Еверт, С. Паніна, В. Тесленко,); блок об'єктивно-необхідних психолого-педагогічних знань, вмінь, професійних позицій, установок, особистісних особливостей (А. Маркова); взаємозв'язок компетентностей соціально-педагогічної, диференціально-психологічної, методичної, соціально-психологічної, аутопсихологічної (Н. Кузьміна);

взаємозв'язок мотивації, ціннісно-змістових відношень до змісту і результату діяльності, знань і вмінь (Ю. Татур).

Узагальнюючи вищезазначене, ми дійшли наступного висновку. Професійна компетентність виступає важливою змістовною складовою в загальній структурі професіоналізму освітянина. Професійна компетентність передбачає не лише наявність знань, але й вимагає опори на теоретичні психолого-педагогічні знання та практичну відпрацьованість поведінкового компоненту: стилю педагогічної діяльності й спілкування, стратегій і тактики професійної поведінки, способів розв'язання педагогічних завдань у реальній взаємодії з тими, кого навчають.

Смність поняття «професійна компетентність науково-педагогічних працівників» значно ускладнює вибір інструментарію для оцінювання рівня останньої. На сьогодні існують різні способи вимірювань процесів, що відбуваються в освіті. Об'єктивність у вимірюванні отриманих результатів здатна забезпечити одна з наук, яка використовуються сьогодні при проведенні моніторингових досліджень, – це кваліметрія [1].

Теорію кваліметрії розробляли багато вчених: Г. Азгальдов, Г. Дмитренко, Г. Єльнікова, В. Приходько, Е. Райхман, В. Черепанов, В. Циба та інші. Г. Дмитренко, Г. Єльнікова, Л. Коробович, З. Рябова, Т. Хлебнікова та інші розкривають технологію факторно-критеріального моделювання в управлінській діяльності керівників навчальних закладів.

Застосування саме кваліметрії дає змогу формалізувати якісні характеристики відповідних явищ і процесів завдяки їх поділу на простіші, визначити нормативність чи стандартність їх перебігу через систему критері-

їв – показників діяльності (розвитку) об'єкта управління. За допомогою кваліметрії можна в кількісному вияві визначити якість будь-якого об'єкта управління [3].

Факторно-критеріальна субмодель оцінювання рівня професійної компетентності науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів наведена в табл. 1.

Запропонована модель побудована на аналізі посадових інструкцій викладачів вищих навчальних закладів, затверджених норм часу для планування і обліку навчальної роботи та переліків основних видів методичної, наукової й організаційної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів, а також кваліметричних моделей І. Анненкової, Г. Кравченко, Л. Коробович.

Вагомість факторів та критеріїв визначається експертним шляхом. В даному випадку були залучені представники різних рівнів управління вищим навчальним закладом.

Для оцінки ступеня прояву критеріїв, а також визначення загального рівня якості процесу управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів в системі післядипломної освіти використовується наступна інтервальна шкала:

- не задовольняє – 0;
- задовольняє нижче, ніж на 50% – 0,25;
- задовольняє на 50% – 0,5;
- задовольняє вище, ніж на 50% – 0,75;
- задовольняє на 100% – 1,0.

Висновки з даного дослідження і перспективи. Запропонована факторно-критеріальна субмодель дозволяє оцінювати рівень професійної компетентності науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів. Дана субмодель

Таблиця 1

Факторно-критеріальна субмодель оцінювання рівня професійної компетентності науково-педагогічного працівника кафедри (на основі відповідної кваліметричної моделі Г. Єльнікової)

Фактори	Вагомість	Критерії першого порядку	Вагомість
Навчальна робота	0,33	Рівень застосування інноваційних методів та технологій навчання	0,17
		Проведення індивідуально-диференційованих занять із студентами	0,07
		Готовність реалізації навчального процесу із використанням різних форм навчання	0,19
		Структурування та зміст навчального матеріалу	0,22
		Творчий підхід до професійної діяльності	0,22
		Рівень забезпечення умов для засвоєння студентами навчального матеріалу	0,13
Навчально-методична робота	0,24	Рівень забезпеченості навчальних дисциплін авторськими навчально-методичними матеріалами	0,29
		Розробка навчально-методичних матеріалів із застосуванням аудіо- відео- розробок	0,3
		Розробка авторських спецкурсів	0,22
		Відвідування та проведення відкритих занять	0,19
Наукова робота	0,23	Участь у наукових семінарах, конференціях	0,18
		Участь у науково-дослідних роботах кафедри	0,11
		Ініціювання (керівництво) науково-дослідних робіт кафедри	0,14
		Керування науково-дослідною роботою студентів	0,05
		Друкування статей у фахових виданнях	0,22
		Друкування статей у виданнях, які входять до наукометричних баз даних	0,21
		Залучення до інших робіт (рецензування, відгуки тощо)	0,08
Організаційна робота	0,1	Рівень виконання кураторської роботи	0,33
		Залучення до організації семінарів, тренінгів, конференцій, олімпіад тощо	0,35

може бути використана окремими науково-педагогічними працівниками для самооцінювання, завідувачами кафедр з метою оцінювання та порівняння персоналу кафедри. В разі необхідності до процесу оцінювання також можуть залучатися структурні підрозділи, з якими безпосередньо співпрацюють науково-педагогічні працівники.

Ефективність запропонованої субмоделі повинна бути підтверджена на практиці. Подальшої розробки також потребує створення програмного забезпечення для збору, накопичення, обробки та аналізу інформації отриманої як для проведення оцінювання, так й для використання його результатів.

Список літератури:

1. Адаптивне управління: сутність, характеристика, моніторингові системи: колективна монографія / [Г. В. Єльнікова, Т. А. Борова, О. М. Касьянова та ін.]. – Чернівці: Технодрук, 2009. – 572 с.
2. Анненкова І. П. Теорія і методика моніторингу якості професійної діяльності науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів дисертація на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.06 «Теорія і методика управління освітою» / І. П. Анненкова. – Київ, 2016. – 517 с.
3. Байназарова О. О. Моніторинг та оцінювання якості освіти: методичний посібник / О. О. Байназарова, В. В. Ракчєєва. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2009. – 58 с.
4. Борова Т. А. Теоретичні засади адаптивного управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників вищого навчального закладу: монографія / Т. А. Борова. – Харків: Компанія СМІТ, 2011. – 384 с.
5. Закон України «Про вищу освіту» – К: Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2014, № 37-38, ст. 2004 – (Нормативні директивні правові документи).

Яндола К.А.

Харьковский национальный университет воздушных сил
имени Ивана Кожедуба

ОЦЕНКА УРОВНЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ НАУЧНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИХ РАБОТНИКОВ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

Аннотация

В данной статье обобщено понятие «профессиональная компетентность». Автором предлагается применение методов квалиметрического оценивания для определения уровня профессиональной компетентности научно-педагогических работников высших учебных заведений. В статье приводится разработанная факторно-критериальная субмодель, которая позволяет осуществлять оценку уровня профессиональной компетентности научно-педагогических работников высших учебных заведений. Приведенная субмодель является действенным управленческим инструментом для заведующих кафедр. Кроме того, она может быть использована научно-педагогическими работниками для самооценки. **Ключевые слова:** компетентность, профессиональная компетентность, научно-педагогические работники, квалиметрия, факторно-критериальная субмодель.

Yandola K.A.

Ivan Kozhedub Kharkiv National University of Air Force

EVALUATION THE LEVEL OF PROFESSIONAL COMPETENCY OF SCIENTIFIC-PEDAGOGICAL STAFF IN HIGH SCHOOL

Summary

In this article such concept as «professional competence» is generalized. The author proposes using the methods of qualimetric evaluation to determine the level of professional competence of scientific and pedagogical staff of high school. The factor-criterial submodel, which allows to evaluate the level of professional competence of scientific and pedagogical staff of high school, are presented in the article. Such submodel is an effective managerial tool for the heads of departments. It can be used by scientific and pedagogical staff to self-evaluation also.

Keywords: competence, professional competence, scientific and pedagogical staff, qualimetry, factor-criterial submodel.